

С. Ж. Айдарбаев
П. Р. Стамғазиева

**ҒАРЫШ САЛАСЫНДАҒЫ
ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ
АРҚЫЛЫ РЕТТЕУ**

Оқу құралы

CNT31GA09S L2698-60004

ӘОЖ 629.7 (075.8)

А 31

Баспаға Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті халықаралық қатынастар факультетінің Ғылыми Кеңесінің 2016 жылғы қазан айындағы №2 шешімімен ұсынылған

Пікір жазғандар:

заң ғылымдарының докторы, профессор **К.Н. Шакиров**
заң ғылымдарының докторы, профессор **А.А. Сабитова**
заң ғылымдарының кандидаты, доцент **Ж.Т. Сайрамбаева**

Айдарбаев С.Ж., Стамғазиева П.Р.

А 31 Ғарыш саласындағы ынтымақтастықты халықаралық құқық арқылы реттеу: оқу құралы / С.Ж. Айдарбаев, П.Р. Стамғазиева. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 247 бет.

ISBN 978-601-04-2568-2

Зерттеудің негізгі идеялары мен қорытындылары: Қазақстан халықаралық ынтымақтастыққа белсенді қатыспауынсыз ғарыш саласын ойдағыдай дамыта алмайды, сондықтан біздің еліміз үшін бұл саладағы халықаралық-құқықтық шарттармен белгіленетін заңи режимдерді біліп отыру және оларды өз мүддесінде пайдалану өте маңызды. Бұл еңбектің нәтижелері халықаралық ғарыш құқығында шарт жасасу үдерісінде қолданылуы мүмкін.

Оқу құралы "Халықаралық құқық", "Юриспруденция", "Халықаралық қатынастар" мамандықтарында оқитын студенттерге және басқа да осы салаға қызығушылығы бар оқырманға арналған.

ISBN 978-601-04-2568-2

© Айдарбаев С.Ж., Стамғазиева П.Р., 2016

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

МАЗМҰНЫ

Негізгі ұғымдар және қысқартылған атаулар тізімі.....	6
КІРІСПЕ.....	7
1 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒАРЫШ ҚҰҚЫҒЫНЫҢ САЛА ӘРІ ҒЫЛЫМ РЕТІНДЕ ҚАЛЫПТАСУЫ	
1.1 Халықаралық ғарыш құқығының сала ретінде қалыптасуы.....	11
1.2 Халықаралық ғарыш құқығының ғылым ретінде қалыптасуы.....	16
Бақылау сұрақтары.....	23
2 КӨПЖАҚТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КЕЛІСІМДЕР – ҒАРЫШ САЛАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ НЕГІЗІ	
2.1 1967 жылғы Ғарыш жөніндегі Шарт – халықаралық ғарыш құқығы саласының бастамасы.....	25
2.2 1968 жылғы Ғарышкерлерді құтқару, ғарышкерлерді қайтару және ғарыш кеңістігіне жіберілген объектілерді қайтару туралы келісім.....	31
2.3 1972 жылғы Ғарыш объектілері келтірген залал үшін халықаралық жауапкершілік туралы Конвенция.....	35
2.4 1975 жылғы Ғарыш кеңістігіне жіберілген объектілерді тіркеу туралы конвенция.....	43
2.5 1979 жылғы Мемлекеттердің Айдағы және басқа да аспан денелеріндегі қызметі туралы Келісім.....	47
Бақылау сұрақтары.....	56
3 ЕКІ ЖАҚТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КЕЛІСІМДЕР – ҒАРЫШ САЛАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ БАСТЫ БАҒЫТТАРЫ	
3.1 Қазақстан Республикасының алыс шетел мемлекеттерімен жасалған екі жақты шарттары	58
3.1.1 Халықаралық ғарыш құқығы саласындағы алыс шетелдермен жасалған Қазақстанның үкіметаралық екіжақты шарттары.....	58
3.1.2 Халықаралық ғарыш құқығы саласындағы алыс шетелдермен жасалған Қазақстанның ведомствоаралық екіжақты шарттары	74
3.2 Қазақстан Республикасының Ресей Федерациясымен жасалған екі жақты шарттары.....	82
Бақылау сұрақтары.....	95
ҚОРЫТЫНДЫ.....	100

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ.....	105
ҚОСЫМШАЛАР.....	110
№1 Қосымша. Мемлекеттердің Айды және басқа да аспан денелерін қоса алғанда, ғарыш кеңістігін зерттеу және пайдалану жөніндегі қызметінің принциптері туралы шарт.....	110
№2 Қосымша. Ғарышкерлерді құтқару, ғарышкерлердің қайта оралуы және ғарыш кеңістігіне жіберілген объектілердің қайтып оралуы туралы Келісім.....	116
№3 Қосымша. Ғарыш объектілері келтірген залал үшін халықаралық жауапкершілік туралы Конвенция.....	120
№4 Қосымша. Ғарыш кеңістігіне жіберілетін объектілерді тіркеу туралы Конвенция.....	129
№5 Қосымша. Мемлекеттердің Айдағы және басқа да аспан денелеріндегі қызметі туралы Келісім.....	134
№6 Қосымша. Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Француз Республикасының Үкіметі арасындағы Ғарыш кеңістігін бейбіт мақсаттарда зерттеудегі және пайдаланудағы ынтымақтастық туралы келісім.....	143
№7 Қосымша. Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Француз Республикасының Үкіметі арасындағы Жерді қашықтықтан зондтаудың ғарыш жүйесі мен ғарыш аппараттарының құрастыру-сынау кешенін құру және пайдалану шарттары туралы келісім.....	152
№8 Қосымша. Қазақстан Республикасы Ұлттық ғарыш агенттігі мен Жапонияның аэроғарыштық зерттеулер агенттігі арасындағы бейбіт мақсаттарда ғарыш қызметі саласындағы ынтымақтастықты орнату туралы келісім.....	159
№9 Қосымша. Қазақстан Республикасы Ұлттық ғарыш агенттігі мен Корея Республикасы Корея аэроғарыштық зерттеулер институты арасындағы ғарыш қызметі саласындағы ынтымақтастық бойынша өзара түсіністік туралы меморандум.....	161
№10 Қосымша.	

Қазақстан
аэроғарыш
мақсаттард
туралы кел
№11 Қосы
Қазақстан
Үкіметі ара
және пайда
№12 Қосы
Қазақстан
Байқоңыр
органдары
туралы келі
№13 Қосы
1995 жылғы
Ресей Феде
және ондағы
мен оларды
мен өзгеріс
№14 Қосы
Қазақстан Р
«Байқоңыр»
ынтымақтас
№15 Қосы
Қазақстан Р
Үкіметі арас
ғарыш зымь
№16 Қосы
Қазақстан Р
Үкіметі ара
қазақстанды
туралы келіс
№17 Қосы
Қазақстан Р
Үкіметі арас
және пайдал
№18 Қосы
Қазақстан Р
Үкіметі арас
спутниктік ж
ынтымақтас

105	Қазақстан Республикасы Ұлттық ғарыш агенттігі мен Германиялық аэроғарыштық орталығы арасындағы ғарыш кеңістігін бейбіт мақсаттарда зерттеудегі және пайдаланудағы ынтымақтастық туралы келісім.....	163
110	№11 Қосымша. Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Израиль Мемлекетінің Үкіметі арасындағы ғарыш кеңістігін бейбіт мақсаттарда зерттеу және пайдалану саласындағы ынтымақтастық туралы келісім.....	168
110	№12 Қосымша. Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы Байқоңыр қаласының мәртебесі және ондағы атқарушы өкімет органдарын құрудың тәртібі мен олардың мәртебесі туралы келісім.....	174
116	№13 Қосымша. 1995 жылғы 23 желтоқсандағы Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы Байқоңыр қаласының мәртебесі және ондағы атқарушы өкімет органдарын құрудың тәртібі мен олардың мәртебесі туралы келісімге толықтырулар мен өзгерістер енгізу туралы хаттама.....	186
120	№14 Қосымша. Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы «Байқоңыр» кешенін тиімді пайдалану жөніндегі ынтымақтастықты дамыту туралы келісім.....	187
129	№15 Қосымша. Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасындағы "Байқоңыр" ғарыш айлағында "Бәйтерек" ғарыш зымыран кешенін құру туралы келісім.....	189
134	№16 Қосымша. Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасындағы "KAZSAT" байланыс және хабар таратудың казакстандық спутнигін жасау жөніндегі ынтымақтастық туралы келісім.....	200
143	№17 Қосымша. Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасындағы Ғарыш кеңістігін бейбіт мақсаттарда зерттеу және пайдалану саласындағы ынтымақтастық туралы келісім.....	205
152	№18 Қосымша. Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасындағы ресейлік ГЛОНАСС ғаламдық навигациялық спутниктік жүйесін пайдалану және дамыту саласындағы ынтымақтастық туралы келісім.....	241
159		
161		

НЕГІЗГІ ҰҒЫМДАР

Осы оқу құралында қолданылатын төмендегі негізгі терминдер аталмыш ұғымдарға ие:

Халықаралық шарт – екі немесе одан да көп халықаралық құқық субъектілерінің ортақ құқықтары мен міндеттері белгіленген жазбаша түрдегі келісімі.

Халықаралық шарттың нысаны – ішкі мазмұнның сыртқы көрінісі, яғни халықаралық құқық субъектілерінің еркін келісімге келтірудің сыртқы көрінісі.

Халықаралық ғарыш құқығы – Ай мен өзге де аспан денелерін қоса алғанда, ғарыш кеңістігін пайдалану тәртібін орнататын халықаралық құқық нормаларының жиынтығы.

Ғарыш кеңістігі (ғарыш) — аспан денелерінің атмосера шегінен тыс жатқан, аспан әлемінің салыстырмалы бос кеңістіктері

ҚЫСҚАРТЫЛҒАН АТАУЛАР ТІЗІМІ

БҰҰ– Біріккен Ұлттар Ұйымы

КСРО – Кеңестік Социалистік Республикалар Одағы

ҚР– Қазақстан Республикасы

Қазғарыш – Қазақстан Республикасының Ұлттық ғарыш агенттігі

млрд. - миллиард

РФ – Ресей Федерациясы

ТМД – Тәуелсіз мемлекеттер достастығы

т.б. – тағы басқа (басқалары)

т.с.с. – тағы сондай сондай

Ғарыш сала оқу неге өзекті қызметі байланы ғау, қорғаныс жә мемлекеттік маң жүзіндегі ғарыш экономиканы д бағынатын, таби ғарыштық құрал шешу мүмкін технологиялық и ғарыш қызметін ғарыш технологи көрсетті. Сонды Дүние жүзінің ж ресурстарды сақ байкалып отыр. стратегиялық мә

Бүгінгі күні жағдайы оның әс бір мәртебелі с салалардың кат жатады. Мемлек оның ғарыштық технологиялар с Сондықтан ғары түрлі қырларына маңызды фактор

Соңғы жиы ғарыш қызметін қалдырмайды. М талаптарын еске туғызбайды. «Қе әсер етті. Бір бәсеңдеуі ұлттың сипатын азайтс әсіресе, ұлтты айырылып, осы шалдықты. Яғ саясаткерлер ға қарастырмайтын

КІРІСПЕ

Ғарыш саласындағы халықаралық ынтымақтастықты біліп, зерттеп, оқу неге өзекті деген сұрақтың туындауы заңды. Қазіргі таңда ғарыш қызметі байланыс, геология, ауыл шаруашылығы, қоршаған ортаны қорғау, қорғаныс және қауіпсіздік сияқты түрлі салаларда қажет болатын және мемлекеттік маңызы бар міндеттерді шешуге мүмкіндік береді. Дүние жүзіндегі ғарыш қызметі, оның ғылыми-өндірістік базасы жаһандық экономиканы дамытудың әмбебап заңдылықтары мен үрдістеріне бағынатын, табиғи қызмет атқаратын сала болып қалыптасты. Өмірдің өзі ғарыштық құралдарды кеңінен пайдаланбай жаһандық проблемаларды шешу мүмкін емес екендігін дәлелдеді. Әлемдік тәжірибе жоғары технологиялық индустрияның негіздерін құрудың тиімді жолдарының бірі ғарыш қызметін дамыту, елдің ғарыштық бағдарламасын іске асыру және ғарыш технологияларын өнеркәсіптік өндіріске енгізу болып табылатынын көрсетті. Сондықтан да адамзаттың ғарышты зерттеуі, игеруі өте маңызды. Дүние жүзінің жетекші елдерінің экономикасында ғылымды қажетсінетін, ресурстарды сақтайтын технологиялар мен өндірістер рөлін арттыру үрдісі байқалып отыр. Біздің еліміздің де ілгері дамуы үшін ғарыш саласының стратегиялық мәні аса жоғары [1].

Бүгінгі күні кез келген мемлекеттің халықаралық аренадағы орны мен жағдайы оның әскери әрі экономикалық қуаттылығымен ғана емес, белгілі бір мәртебелі салалардағы жетістіктерімен де анықталады. Осындай салалардың қатарына ең алдымен жоғары технологиялар саласы да жатады. Мемлекеттер мәртебесінің неғұрлым маңызды элементі ретінде оның ғарыштық қызметін айтуға болады, өйткені бұл қызмет оның технологиялар саласындағы жетістіктеріне тікелей байланысты болады. Сондықтан ғарыштық қызметтің мәртебелі рөлі әрі оның қоғам өмірінің түрлі қырларына деген әсері, бұл қызметті ішкі де, сыртқы да саясаттың маңызды факторына айналдырып отыр.

Соңғы жиырма жылда әлемдік деңгейдегі саяси жағдайдың дамуы ғарыш қызметінің саяси маңыздылығы арта беретініне ешбір күмән қалдырмайды. Мұндай жағдайда, әрине, Қазақстан үшін бүгінгі күннің талаптарын ескеретін жаңа ғарыштық саясаттың қажеттілігі ешбір сұрақ туғызбайды. «Қырғикабак» соғыстың аяқталуы ғарыш қызметіне екі түрлі әсер етті. Бір жағынан, стратегиялық супердержавалар текетіресінің бәсеңдеуі ұлттық ғарыш бағдарламаларының ашықтығын ұлғайтып, әскери сипатын азайтса, екінші жағынан, ғарыш бағдарламалары өздерінің, әсіресе, ұлттық қауіпсіздік саласындағы басымдық мәртебесінен айырылып, осының нәтижесінде толық қаржыландырылу мәселесіне шалдықты. Яғни, ашық әскери қатерлердің болмауы салдарынан саясаткерлер ғарыштық қызметті алғашқы қатардағы қажеттілік ретінде қарастырмайтын болды. Бірақ, кез келген елдің ғарыштық қызметтен

толығымен бас тартуы оның тек технологиялық тұрғыда артта қалуы ғана емес, теріс саяси салдарға ұшыратуы да мүмкін, атап айтқанда, әлемдік аренадағы ел беделінің төмендеуі, ғарыштық қызметті сыртқы және ішкі саясаттың құралы ретінде қолдана алмауы және т.с.с. Жаһандану үдерісі және жер бетіндегі жаңа саяси жағдай мемлекеттер арасындағы өзара әрекеттесудің ұйымдастырылуын талап етеді [2, с.2-3].

Бұл жағынан Қазақстан Республикасы әртүрлі ғарыш державалармен тығыз қарым-қатынас құрғаны жөн. Осы державалар арасынан, әрине, біздің еліміз үшін бірінші орында Ресей Федерациясы тұрмақ. Оның тарихи себептері бар. Ғарыш саласындағы ынтымақтастық арқылы «Байқоныр» ғарыш айлағын иеленіп отырған Қазақстан, біріншіден, өзінің ғарыштық мәртебесін сақтайды, екінші жағынан жоғары технологиялар саласын белсенді дамытуға мүмкіндік алады, үшіншіден, сыртқы саясат саласындағы өзінің мүмкіндіктерін пайдаланады. Бүгінгі күні Қазақстан алдында ғарыш саласындағы қызметте өзінің нақты ұлттық басымдықтарын анықтау және халықаралық ғарыш ынтымақтастығына қатысудың жаңа нысандары мен әдістерін қолдану міндеті тұр. Ғарыш қызметінің жаңа басымдықтарын анықтау үдерісі барлық ғарыш державаларында жүріп жатыр. Бұл, ең алдымен ғарыш саласын жаңа саяси және экономикалық жағдайларға бейімдеу мақсатында терең реформалауға байланысты. Өзінің ғарыш қызметі саласын неғұрлым тез реформалап, жаңаша бейімдеген мемлекеттер бәсеке елдердің алдында біршама артықшылықтарға ие болатыны сөзсіз және ол артықшылықтар экономикамен қатар сыртқы саясат саласында да орын алмақ.

Әлемдік ғарыш қызметінің қазіргі ахуалы мен даму келешегі оның жаһандық экономикада жеке толыққанды нарық ретінде қалыптасқанын көрсетеді. Мәселен, 2011 жылдың қорытындысы бойынша әлемдік ғарыш нарығының бірлесіп тапқан пайдасының мөлшері 2010 жылға қарағанда 12,2 пайызға өсіп, жалпы жиыны 289,77 млрд. АҚШ долларын құрады. Осы уақыттағы ұшырулар саны 2010 жылы 74 болса, 2011 жылы 80-ге дейін өскен, сондай-ақ пайдалы жүктің саны 118-ден 127-ге дейін артты. Әлем бойынша азаматтық және әскери ғарыш жобаларына жұмсалатын жалпы шығындар 2010 жылға қарағанда 2011 жылы 2 пайызға төмендеп, 70 млрд. АҚШ долларын құраған. Яғни бір жылдың ішінде түскен пайда шыққан шығыннан бірнеше есе асып түсіп отыр [1].

Ғарыш тек технологиялық инновациялар саласы ретінде ғана маңызды болып қоймай, ең алдымен, жалпы адамзат өркениетінің дамуына сапалы өзгерістер енгізудің шарттарын жасау үшін мемлекеттердің, азаматтық қоғамның, бизнес-құрылымдардың ынтымақтастығының кеңістігі ретінде маңызды. Ғарыш қызметі жақын болашақта жүзеге асырылуы жаһандық мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін жалпы адамзат жобасына айналуы мүмкін [3].

Бұл салалардың заңгерлерді, төңірегіндегі казакстандып ғарыш сал анықтайды.

Халықар мәселелеріне Гриценко, Г Хампе т.с.с.

Отанды болып есепт кандидаттың ғалымдарды құрамындағы

Дегенм макалалары ретінде, Т.А да жекелеге қатар, бұл "Международ атаумен 200 атап кету ке

Оқырм казак тілін құралында кеткен бірк

Авторл ғарыш сала арқылы рет

Осы м айтқанда:

- ғар ғылыми әде

- хал тарихы көр

- ғары халықарал

- Қаза екі жақты і

Бұл сала тек ғарыш техникасы мамандарын ғана емес, басқа да салалардың өкілдерін жұмылдыруды талап етеді, атап айтқанда, заңгерлерді, саясаттанушыларды, әлеуметтанушыларды және т.б. Ғарыш төңірегіндегі салаларды есепке алмау, оларды менсінбеу ғарыш саласын қазақстандық қоғамнан алыстатып жіберуі мүмкін. Аталған факторлар ғарыш саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың өзектілігін анықтайды.

Халықаралық ғарыш қызметі саласындағы ынтымақтастық мәселелеріне көңіл бөлген халықаралық құқық заңгерлерінің ішінен: А.И. Гриценко, Г.П. Жуков, Ю.М. Колосов, А.Е. Тарасов, А.В. Лукьянова, В. Хампе т.с.с. сияқты ғалымдарды ерекше атап айтуға болады.

Отандық құқықтану ғылымында бұл кенжелеп қалған салалардың бірі болып есептеледі, сондықтан осы уақытқа дейін бұл бағытта бірде бір кандидаттық не докторлық диссертация қорғалмаған. Қазақстандық ғалымдардың еңбектері халықаралық ғарыш құқығы саласын оқулықтар құрамындағы бір тараумен ғана және бірен-саран мақалалармен шектеледі.

Дегенменде, соңғы жылдары ғарыш саласындағы мамандардың мақалалары баспасөз бетінде, көп болмаса да, көрініп жүр. Мұның мысалы ретінде, Т.А. Мусабаетын, М.М. Молдабековтың, Ж.Ш. Жантаевтың, тағы да жекелеген ізденушілердің мақалаларын атап өтуге болады. Сонымен қатар, бұл салада белгілі қазақстандық заңгер М.А. Сарсембаевтің "Международное космическое право и Республика Казахстан" деген атаумен 2003 жылы 182 бет көлемінде Алматыда шыққан оқу құралын атап кету керек.

Оқырманға ұсынылып отырған бұл оқу құралының басты ерекшелігі қазақ тілінде дайындалып шығарылуында. Сонымен бірге, бұл оқу құралында жоғарыда аталған орыс тіліндегі оқулықта қарастырылмай кеткен бірқатар мәселелер көтеріледі.

Авторлардың өздерінің алдына қойып отырған басты мақсаты – ғарыш саласындағы халықаралық ынтымақтастықты халықаралық құқық арқылы реттеу жағдайын көрсету.

Осы мақсатқа қол жеткізу үшін біршама жұмыс жасалынды, атап айтқанда:

- ғарыш саласындағы халықаралық ынтымақтастыққа қатысты ғылыми әдебиеттерге шолу жасалды;
- халықаралық ғарыш құқығы саласы қалыптасуының қысқаша тарихы көрсетілді;
- ғарыш саласындағы ынтымақтастықтың негізін қалайтын көпжақты халықаралық келісімдердің нормативтік ережелеріне шолу жүргізілді;
- Қазақстан Республикасының алыс шетел мемлекеттерімен жасалған екі жақты шарттарының ерекшеліктеріне көңіл бөлінді;

- Қазақстан Республикасының Ресей Федерациясымен жасалған екі жақты шарттары талдауға алынды.

Оқу құралының нысанасы ретінде мемлекеттердің, оның ішінде Қазақстанның басқа елдермен халықаралық ғарыш саласындағы ынтымақтастығын халықаралық құқық арқылы реттелу жағдайын анықтау мәселесі белгіленді десек болады.

Оқу құралының теориялық негізін қазақстандық және шетелдік құқық ғылымының жетістіктері, ғалымдардың еңбектері құрады.

Оқу құралының теориялық әрі тәжірибелік маңыздылығы оның нәтижелерін, қорытындылары мен өзге де материалдарын мемлекеттік органдар қызметінде пайдалану мүмкіндігімен түсіндіруге болады, сондай-ақ оларды жоғары оқу орындарының оқу үдерісінде қолдану әрі осы бағыттағы ғылыми зерттеулер жүргізу кезінде пайдалану мүмкіндігі арқылы көрініс табады.

Оқу құралын дайындау барысында авторлар кейбір ережелерді мақалада ретінде де жария етті. Атап айтатын болсақ, олар:

1) Халықаралық ғарыш құқығының ғылым ретінде қалыптасуы // Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым Академиясының Хабаршысы. Қоғамдық ғылымдар сериясы. – 2013. - №3;

2) Халықаралық ғарыш құқығының сала ретінде қалыптасуы және халықаралық келісім-шарттардың ролі //Международно-правовые основы сотрудничества Республики Казахстан в области исследования и использования космического пространства: Материалы межд. науч.-практ. конф. (Алматы, 24 декабря 2013 г., КазНУ имени аль-Фараби) / Отв. ред. С.М. Сылкина. – Алматы, 2013. – 129-138 бб.

3) Қазақстан – Ресей: ғарыш саласындағы интеграциясының болашағы // Сонда. – 168-171 бб.

Оқу құралының құрылымы мен тақырыбы, авторлардың өз алдына қойған мақсаты мен міндеттеріне сай құрастырылды және кіріспеден, үш бөлімнен, тоғыз бөлімшеден, қорытынды мен пайдаланылған әдебиеттер тізімінен тұрады.

Ұсынылып отырған оқу құралы студенттерге, басқа да қызығушылығы бар оқырманға ғарыш саласындағы ынтымақтастыққа қатысты бастапқы білім-бағдар береді деген сенімдеміз. Қалай болса да, бұл сала әлі де өзінің зерттеушілерін күтуде.

1.1 Хал

Адамза
зерттеу жән
Кенес Одағ
бірінші Же
бастапқы ке
маңыздылы
Зани н
1959 жылд
Ассамблеяс
алғашқы ке
денелерін ке
мемлекетте
бойынша Ш
Ғарыш
оның мәтіні
бір ауызда
бойынша ме
барлық ереж
1963 ж
атап айтқан,
- ғары
мүддесінде
- ғары
негізінде аш
- ғары
болмайды;
- ғары
сәйкес жүзе
- мемл
занды тұл
тартылады;
- ғары
ынтымақтас
және басқа
- мемл
экипаждары
- шете
қайтарылады

1 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒАРЫШ ҚҰҚЫҒЫНЫҢ САЛА ӘРІ ҒЫЛЫМ РЕТІНДЕ ҚАЛЫПТАСУЫ

1.1 Халықаралық ғарыш құқығының сала ретінде қалыптасуы

Адамзат тарихындағы жаңа дәуір, атап айтқанда ғарыш кеңістігін зерттеу және пайдалану дәуірі 1957 жылы 4 қазан күні басталды. Бұл күні Кеңес Одағында халықаралық геофизика жылы шеңберінде әлемдегі ең бірінші Жердің жасанды серігі ұшырылды. Ғарыш саласын зерттеудің бастапқы қадамдарынан-ақ жаңа саланы құқықтық реттеу қажеттілігі мен маңыздылығы танылды.

Заңи нормалардың жиынтығы ретінде халықаралық ғарыш құқығы 1959 жылдан бастап Біріккен Ұлттар Ұйымы (бұдан әрі - БҰҰ) Бас Ассамблеясының қарарларында қалыптаса бастады, ал 1967 жылы алғашқы кодификациялық акт қабылданды – Ай мен өзге де аспан денелерін қоса алғанда ғарыш кеңістігін зерттеу және пайдалану бойынша мемлекеттер қызметінің қағидалары туралы Шарт (бұдан әрі – Ғарыш бойынша Шарт).

Ғарыш бойынша Шарт 1967 жылдың 10 қазан күні күшіне енді және оның мәтінінде 1963 жылдың 13 желтоқсан күні БҰҰ Бас Ассамблеясымен бір ауыздан қабылданған Ғарыш кеңістігін зерттеу және пайдалану бойынша мемлекеттер қызметінің құқықтық қағидалары Декларациясының барлық ережелері бекітіліп, жетілдірілді.

1963 жылғы Декларацияда келесі қағидалар көрініс тапқан болатын, атап айтқанда:

- ғарыш зерттелуі және пайдалануы барлық адамзат игілігіне және мүддесінде жүзеге асырылуы тиіс;
- ғарыш пен аспан денелері барлық мемлекеттердің игеруіне теңдік негізінде ашық болып саналады;
- ғарыш пен аспан денелерін ешқандай құралдар арқылы иемденуге болмайды;
- ғарыш қызметі халықаралық құқық, оның ішінде БҰҰ Жарғысына сәйкес жүзеге асырылуы тиіс;
- мемлекеттер ғарыштағы қызметі үшін, оның ішіндегі үкіметтік емес заңды тұлғалардың қызметі үшін халықаралық жауапкершілікке тартылады;
- ғарышты зерттеу және пайдалану кезінде мемлекеттер ынтымақтастық және өзара көмек көрсету қағидаларын басшылыққа алады және басқа мемлекеттердің мүдделерін тиісті түрде ескеруі тиіс;
- мемлекет ғарыштағы өзінің ғарыш объектілері мен олардың экипаждарына юрисдикциясы мен бақылауын сақтайды;
- шетелдік аумаққа қонған объектілер оларды ұшырған мемлекетке қайтарылады;